

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 330.3

Єрмошкіна Олена Вячеславівна

доктор економічних наук, професор

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Ермошкина Елена Вячеславовна

доктор экономических наук, профессор,

Национальный технический университет «Днепроvская политехника»

Yermoshkina Olena

Doctor of Economics, Professor

Dnipro University of Technology

Букрєєва Дар'я Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Букреева Дарья Сергеевна

кандидат экономических наук, доцент

Национальный технический университет «Днепроvская политехника»

Bukreieva Daria

PhD in Economics, Associate Professor

Dnipro University of Technology

Путров Антон Володимирович

магістр

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Путров Антон Владимирович

магистр

Национального технического университета «Днепроvская политехника»

Putrov Anton

Student of the

Dnipro University of Technology

**ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ**

**ИНСТРУМЕНТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ**

**TOOLS FOR IMPROVING THE ACTIVITY OF A COMMERCIAL
BANK IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION**

Анотація. Визначено фактори, що зумовлюють розвиток технологічних інновацій у фінансовій сфері. На основі проведеного аналізу закордонного досвіду підвищення ефективності та результативності діяльності комерційних банків в умовах цифровізації запропоновано розробку та впровадження універсальної електронної картки, як інноваційного інструменту удосконалення діяльності банку. Доведено, що карта дозволить банкам-емітентам розширити спектр послуг клієнту – власнику картки, сприятиме іміджу банку-емітента як надійного партнера, що, у свою чергу, збільшить клієнтський потік у відділення банку-емітента. Досліджено підходи до оцінки ефективності фінансових інновацій у банківському секторі та визначено такі основні види ефекту: фінансовий, технологічний, ринковий, ефект продуктів та послуг, прозорість. Встановлено перелік основних задач, вирішення яких забезпечить успішне впровадження універсальної електронної картки як багатofункціонального засобу отримання державних послуг і одночасно платіжного засобу.

Ключові слова: цифрова трансформація, інноваційний інструмент банківської діяльності, універсальна електронна картка.

Аннотация. Статья посвящена актуальному вопросу усовершенствования деятельности коммерческих банков в условиях

цифровой трансформации. Определены факторы, предопределяющие развитие технологических инноваций в финансовой сфере. На основе проведенного анализа зарубежного опыта повышения эффективности и результативности деятельности коммерческих банков в условиях цифровизации предложена разработка и внедрение универсальной электронной карты как инновационного инструмента усовершенствования деятельности банка. Доказано, что карта позволит банкам-эмитентам расширить спектр услуг клиенту – владельцу карты, будет способствовать имиджу банка-эмитента как надежного партнера, что в свою очередь увеличит клиентский поток в отделение банка-эмитента. Исследованы подходы к оценке эффективности финансовых инноваций в банковском секторе и определены следующие основные виды эффекта: финансовый, технологический, рыночный, эффект продуктов и услуг, прозрачность. Установлен список основных задач, решение которых обеспечит успешное внедрение универсальной электронной карты как многофункционального средства получения государственных услуг и одновременно платежного средства.

Ключевые слова: *цифровая трансформация, инновационный инструмент банковской деятельности, универсальная электронная карта.*

Summary. *The article is devoted to the topical issue of improving the activities of commercial banks in the context of digital transformation. The factors that predetermine the development of technological innovations in the financial sector are determined. Based on the analysis of foreign experience in increasing the efficiency and effectiveness of commercial banks in the context of digitalization, it is proposed to develop and introduce a universal electronic card as an innovative tool for improving the bank's activities. It has been proven that the card will allow issuing banks to expand the range of services for the client - the cardholder, will contribute to the image of the issuing bank as a reliable partner, which in turn will increase the customer flow to the branch of the issuing*

bank. The approaches to assessing the effectiveness of financial innovations in the banking sector are investigated and the following main types of effect are identified: financial, technological, market, the effect of products and services, transparency. A list of main tasks has been established, the solution of which will ensure the successful introduction of a universal electronic card as a multifunctional means of obtaining public services and at the same time a means of payment.

***Key words:** digital transformation, innovative banking instrument, universal electronic card.*

Постановка проблеми. Події сьогодення в умовах світової пандемії коронавірусу COVID-19 демонструють стрімкий злет обсягів електронної комерції та попиту на онлайн-продукти фінансового ринку. Збільшення чисельності користувачів мобільних пристроїв та потужне поширення електронної комерції сприяє швидкій адаптації цифрових платежів у всьому світі. Щотижня кількість користувачів фінтех-застосунків у Європі збільшується приблизно на 70% , що пов'язано з необхідністю соціального дистанціювання та самоізоляції через COVID-19.

Згідно з дослідженням McKinsey [1] про цифрові стратегії розвитку у фінансовій індустрії до сьогодні розглядалися три базові рушійні сили діджіталізації: клієнтський досвід, технологічна еволюція та економічне зростання і процвітання. Проте сьогодні до них варто додати вплив непередбачуваних факторів, як зростання онлайн платежів в умовах сучасних викликів.

Ці виклики відкривають і нові можливості щодо інтенсивного розвитку ринку фінансових інновацій та удосконалення фінансової діяльності комерційних банків. У 2008 році саме світова фінансова криза зумовила зародження фінтеху. Сьогодні фінансовий ринок також переживає

новий виток еволюційних можливостей та старт нового етапу фінтех-індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії та практики банківської діяльності зробили Н.М. Краус, В.В. Коваленко [2], М.В. Тарасюк [3]. В свою чергу, безперечна актуальність дослідження впливу цифровізації на різні сектори економіки спричинила зацікавленість серед українських і зарубіжних учених, зокрема І. Карчевої, Л. Кльоби [4], Ю. Онищенко [5], Г. Фореста, Д. Роуза.

Більшість науковців розглядають та підтверджують важливість цифрової економіки, як складової частини сучасного банківського бізнесу. Однак окремі аспекти цієї проблеми з'ясовано не повністю, в тому числі, більш детального дослідження потребують питання пов'язані з підвищенням прибутковості банків на основі запровадження інноваційних продуктів. Це і зумовило вибір та підтверджує актуальність теми даної статті.

Постановка завдання. Тому метою даної статті є дослідження впливу цифровізації на діяльність комерційних банків в Україні з урахуванням останніх досягнень розвитку фінансових технологій та інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж тривалого часу банки зростали завдяки пропозиціям традиційних релевантних продуктів. Наприклад, клієнтам з поточними рахунками пропонувались кредитні картки, персональні кредитні лінії, позики на купівлю житла тощо. Згодом, під впливом змін потреб клієнтів та розвитку технологій, банки почали пропонувати суміжні продукти, виходячи за межі корпоративного бізнесу. А саме – пропонували управління рахунками, факторинг, бухгалтерські послуги, аналіз руху ліквідності для малого та середнього бізнесу.

Для успішної діяльності кожного банку найголовнішим є залучення клієнтів та покращення своїх позицій серед інших у конкурентному середовищі. Напряму це стосується сектору банківських послуг, споживачі яких рік від року пред'являють все більш високі вимоги до банків.

Розробка та впровадження інноваційних технологій, бізнес-процесів є основою економічного розвитку країни. У сучасних умовах розвиток інновацій є пріоритетним напрямом науково-технічного прогресу. Уряд України розробив та схвалив «Стратегію інноваційного розвитку України на період до 2030 року» [6], яка спрямована на формулювання чіткої системи цілей, пріоритетів та інструментів державної інноваційної політики та є продовженням політики щодо стимулювання інноваційного розвитку країни.

Фінтехіндустрія бурхливо та невпинно розвивається, проникає в усі сфери фінансової діяльності та демонструє клієнтам нові й зручні фінансові сервіси та інструменти. Завдяки цьому сучасний споживач кардинально змінює своє ставлення до фінансових послуг. Він прагне дистанційності, легкості та безпеки в управлінні власними фінансами (рис. 1).

Узагальнюючи досліджені підходи до визначення факторів, що зумовили стрімкий розвиток технологічних інновацій у фінансовій сфері, на нашу думку, варто визначити технологічний розвиток, як загальну та основну передумову поширення технологічних інновацій. Розвиток ІКТ створив технологічне підґрунтя, забезпечив можливість цифровізації і технологізації фінансових послуг. Поряд із тим, необхідно виділити декілька груп факторів, які зумовили необхідність використання інформаційних технологій саме у фінансовій сфері. Ці фактори стосувалися як внутрішніх параметрів функціонування традиційного фінансового ринку (криза традиційного банкінгу, пошук нових конкурентних переваг), так і мали зовнішнє походження, як наприклад, зміни в запитах споживачів чи підходах до державного регулювання даного ринку.

Фактори, що зумовлюють розвиток технологічних інновацій у фінансовій сфері

Запити споживачів

- зростання частки міленіалів серед економічно активного населення;
- підвищення рівня урбанізації;
- зростання питомої ваги середнього класу в глобальному вимірі

Криза традиційного банкінгу

- зниження довіри до традиційних посередників після фінансової кризи;
- неефективність традиційних бізнесмоделей;
- зростання конкуренції

Регуляторний чинник

- посилення вимог фінансового регулювання і нагляду після фінансової кризи;
- бар'єри для входження на ринок традиційних фінансових послуг

Технологічний розвиток

- розвиток смартфонів, поширення швидкісного інтернету;
- використання відкритих API;
- хмарні обчислення, BigData;
- штучний інтелект

Рис. 1. Фактори, що зумовлюють розвиток технологічних інновацій у фінансовій сфері

Джерело: розроблено авторами на основі [3-5]

Зазначимо, що стан розвитку економіки України та цифровізація усіх сфер стали передумовою кардинальних змін і у платіжній системі, з'явилися нові платіжні інструменти та нові суб'єкти. Пластикові карти наразі стають не лише безготівковим інструментом роздрібних платежів, які у Україні, як і в інших країнах світу, мають велике поширення, а й універсальним інструментом, тобто відбувається розширення спектру банківських послуг, які надаються за допомогою пластикових карток.

На основі проведеного аналізу закордонного досвіду [3-5] щодо підвищення ефективності та результативності діяльності комерційних банків в умовах цифровізації пропонуємо розробку та впровадження універсальної електронної картки.

Проект «Універсальна електронна карта» (далі – УЕК), на наш погляд, покликаний стати інструментом, що відкриває доступ до державних,

муніципальних, комерційних послуг, які надаються в електронному вигляді, об'єднує в собі ідентифікацію та платіжну функцію, уможливить її використання як посвідчення особи та засіб платежу в електронному просторі.

Процес розробки та впровадження універсальної електронної карти повинен передбачати можливість оперативного втручання з метою оцінки процесу та на підставі отриманих результатів внесення змін як до самого продукту, так і до операційного процесу. Оцінка передбачає аналіз інформації, що дозволяє розглянути практичний результат від застосування УЕК і вжити відповідних заходів щодо координації процесу застосування продукту.

Оцінка ефективності фінансових інновацій у банківському секторі – один з обов'язкових етапів вироблення стратегії запровадження будь-якого інноваційного банківського продукту. Узагальнюючим принципом оцінки ефективності застосування банківського продукту є зіставлення результату застосування продукту до інноваційних витрат на його розробку та впровадження [7].

Зазначимо, що в умовах ринкової економіки зростає значимість визначення обсягу ефекту від проєкту з впровадження нового банківського продукту, зокрема щодо впровадження багатofункціональної банківської розрахункової картки. Залежно від результатів впровадження банківського продукту, що враховуються, розглянемо такі види ефекту та відповідні цим видам показники (табл. 1).

Моніторинг розробки та впровадження фінансових інновацій повинен передбачати можливість аналізу та оцінки економічної ефективності реалізації інноваційного продукту чи послуги. Нами розглянуто методику побудови комплексної оцінки ефективності фінансових інновацій у банківському секторі, засновану на зіставленні результату застосування

продукту/послуги до витрат на розробку та впровадження інноваційного продукту/послуги.

Таблиця 1

Види ефекту

Вид ефекту	Показники
Фінансовий ефект	1. Прибуток 2. Рентабельність пасивів 3. Частка активних рахунків по вкладам фізичних осіб
Технологічний ефект	1. Продуктивність праці співробітників (кількість операцій, кредитних договорів в розрахунку на одного співробітника) 2. Обсяг безготівкових операцій 3. Тривалість операційного циклу 4. Ступінь задоволення клієнтів кількістю та якістю послуг
Ефект продуктів та послуг	1. Обсяг клієнтської бази 2. Кількість банківських продуктів на одного клієнта 3. Дохід на одного клієнта 4. Темп росту доходів
Ринковий ефект	1. Обсяг клієнтської бази 2. Обсяг наданих послуг 3. Сегмент ринку (обсяг, доля ринку, що охоплена банком)
Прозорість	1. Розрахунок частки нової інформації, що розміщується в єдиному порталі банківського сектора 2. Показник, що характеризує скорочення часу обробки фінансової документації 3. Підвищення прозорості фінансових інструментів (кредитний аналіз позичальника, використання похідних фінансових інструментів – форвардів, ф'ючерсів, опціонів та свопів)

Джерело: узагальнено авторами на основі [3-5; 7]

Варто зазначити, що залежно від витрат на впровадження банківського продукту варто розрізняти такі види ефекту та відповідні цим видам показники (табл. 2).

За попередніми прогнозами, інтеграція УЕК до національної платіжної системи країни збільшить частку безготівкового обороту коштів, з'являться нові фінансові продукти, послуги, інструменти. Розробники припускають надати карті близько 260 додатків, надалі можливе її використання як аналога паспорта, посвідчення водія, поліса обов'язкового

медичного страхування, студентського квитка, проїзних документів у транспорті тощо, з'явиться можливість отримувати комерційні та державні послуги в електронному вигляді через банкомати, персональні комп'ютери, мобільні пристрої.

Таблиця 2

Складові функції ефективності впровадження фінансових інновацій

Вид ефекту	Показники
Фінансовий ефект	1. Вартість технологій 2. Витрати на використання інновацій 3. Додаткові витрати 4. Відношення витрат на впровадження інновацій до прибутку
Технологічний ефект	1. Відношення витрат на впровадження інновацій до вартості технології 2. Відношення додаткових витрат до вартості технології
Ризик нововведень	1. Науково-технічний ризик інноваційного проєкту 2. Комерційний ризик інноваційного проєкту 3. Правовий ризик інноваційного проєкту 4. Ризик фінансових втрат

Джерело: узагальнено авторами на основі [7; 8]

Однак з метою успішного впровадження універсальної електронної картки як багатофункціонального засобу отримання державних послуг і одночасно платіжного засобу необхідно, на наш погляд, вирішити такі основні завдання:

- створити систему, що об'єднує у собі державні, муніципальні та комерційні послуги в електронному вигляді, надання яких здійснюватиметься за допомогою УЕК;
- доопрацювати нормативно-правовий аспект регулювання для забезпечення ефективного розвитку та функціонування системи УЕК;
- забезпечити поетапне впровадження системи універсальної електронної карти на регіональному рівні;
- забезпечити безперебійне обслуговування користувачів УЕК;

– сприяти конкурентному розвитку каналів надання державних та комерційних послуг в електронному вигляді за допомогою їх часткової комерціалізації;

– створити інфраструктуру з обслуговування та забезпечити її взаємодію з елементами системи функціонування універсальної електронної картки [7; 8].

Наведений алгоритм поставлених завдань дозволить створити систему УЕК, що забезпечує доступ до державних, регіональних, муніципальних та комерційних послуг в електронному вигляді з використанням універсальної електронної картки, та підвищити ефективність надання державних, регіональних, муніципальних та комерційних послуг на основі застосування сучасних інформаційних технологій.

Завданням довгострокового розвитку економіки України є підвищення ефективності національного платіжного обороту та збільшення обсягу безготівкових розрахунків у грошовому обороті країни як однієї з головних його складових при постійного зростання кількості рахунків, що відкриваються, як юридичним, так і фізичним особам.

Висновки. Таким чином, враховуючи стрімкий розвиток безготівкового обороту коштів і дедалі більшу популяризацію платіжних пластикових карток, які мають велике поширення, зі створенням універсальної електронної картки у банків з'являться додаткові можливості підвищити прибутковість своєї діяльності, оскільки карта дозволить банкам-емітентам розширити спектр послуг клієнту – власнику картки, сприятиме іміджу банку-емітента як надійного партнера, що, у свою чергу, збільшить клієнтський потік у відділення банку-емітента.

Література

1. McKinsey&Company. Strategic choices for banks in the digital age. URL: <http://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/strategic-choices-for-banks-in-the-digital-age>
2. Коваленко В.В. Розвиток FinTech: загрози та перспективи для банків України. Приазовський економічний вісник. 2018. № 4(9). URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/4_09_uk/24.pdf
3. Тарасюк М.В. Інновації в глобальній цифровій фінансовій сфері: оцінка трансформацій / М.В. Тарасюк, О.О. Кощєєв // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2017. Вип. 131. С. 94-110.
4. Кльоба Л.Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6741>
5. Онищенко Ю.І. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій / Ю.І. Онищенко // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. 2018. Т. 23. Вип. 8(73). С. 160-165.
6. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>
7. Кириленко С.А. Зміна парадигми продажу банківських послуг в умовах розвитку цифрових каналів дистрибуції / С.А. Кириленко // Світ фінансів. 2016. Вип. 4. С. 140-147.
8. Шелудько С.А. Вплив цифровізації на банківський бізнес в Україні / С.А. Шелудько, П.П. Браткевич // Приазовський економічний вісник. 2019. №5. С. 334-338.

References

1. McKinsey&Company (2016) Strategic choices for banks in the digital age. URL: <http://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/strategic-choices-for-banks-in-the-digital-age>

2. Kovalenko, V.V. (2018). Rozvytok FinTech: zahrozy ta perspektyvy dlia bankiv Ukrainy. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 4(9).
3. Tarasiuk, M.V. & Koshcheiev, O.O. (2017), Innovatsiy v global'niy tsifroviy finansoviy sferi: otsinka transformatsiy, *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. vol. 131, pp. 94-110.
4. Kloba, L.H. (2018). Tsyfrovizatsiia – innovatsiinyi napriam rozvytku bankiv. *Efektyvna ekonomika*. no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6741>
5. Onyshchenko, Yu.I. (2018). Bankivska diialnist v umovakh rozvytku tsyfrovyykh tekhnolohii. *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova*. T. 23, no. 8(73), pp. 160-165.
6. Strategiya innovatsiynogo rozvitku Ukrainy na period do 2030 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>
7. Kyrylenko, S.A. (2016), Zmina paradigmy prodagu bankivs'kih poslug v umovah rozvitku tsyfrovih kanaliv distributsiy, *Svit finansiv*, vol. 4, pp. 140-147.
8. Sheludko S. A. & Bratkevych P. P. (2019), "Vpliv tsyfrovizatsiy na bankivs'kiy biznes v Ukrainy, *Pryazovs'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 5, pp. 334-338.